

EDUKACJA MIĘDZYKULTUROWA

2012, nr 1

Uniwersytet Śląski w Katowicach
Wydział Etnologii i Nauk o Edukacji

wydawnictwo
adam marszałek

EDUKACJA MIĘDZYKULTUROWA

Rada naukowa:

José L. da Costa (Faculty of Education University of Alberta, Edmonton, Canada), Zenon Jasiński (Uniwersytet Opolski), Bronislava Kasáčová (Pedagogická fakulta Univerzity Mateja Bela, Banská Bystrica, Słowacja), Tadeusz Lewowicki (Wyższa Szkoła Pedagogiczna ZNP w Warszawie, Uniwersytet Śląski – przewodniczący Rady), Jerzy Nikitorowicz (Uniwersytet w Białymstoku), Marian Nowak (Katolicki Uniwersytet Lubelski), Katarzyna Olbrycht (Uniwersytet Śląski), Idzi Panic (Uniwersytet Śląski), Wiktor Rabczuk (PEDAGOGIUM Wyższa Szkoła Nauk Społecznych w Warszawie), Jana Raclavská (Katedra slavistiky – Oddělení polonistiky, Ostravská univerzita v Ostravě, Czechy), Halina Rusek (Uniwersytet Śląski), Andrzej Sadowski (Uniwersytet w Białymstoku), Mirosław Sobecki (Uniwersytet w Białymstoku), Marta M. Urlińska (Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu)

Zespół redakcyjny:

Ewa Ogrodzka-Mazur (redaktor naczelny), Alina Szczurek-Boruta (zastępca redaktora naczelnego), Anna Gajdzica, Barbara Grabowska (sekretarze redakcji)

Adres redakcji:

„Edukacja Międzykulturowa”
Uniwersytet Śląski
Wydział Etnologii i Nauk o Edukacji,
ul. Bielska 62, 43–400 Cieszyn, tel. 33 8546202

Recenzent tomu: prof. zw. dr hab. Zenon Jasiński

Redaktor prowadzący: Paweł Jaroniak

Redaktor techniczny: Ryszard Kurasz

Korekta: Aleksandra Jagodzińska

Projekt logo: Tadeusz Lewowicki

Projekt okładki: Krzysztof Galus

© Copyright by Wydawnictwo Adam Marszałek
Toruń 2012

ISBN 978-83-7780-450-6
ISSN 2299-4106

Publikacja dofinansowana przez Uniwersytet Śląski w Katowicach

Wydawnictwo prowadzi sprzedaż wysyłkową:
tel./fax 56 648 50 70; e-mail: marketing@marszalek.com.pl

Wydawnictwo Adam Marszałek, ul. Lubicka 44, 87-100 Toruń,
tel. 56 664 22 35, 56 660 81 60, e-mail: info@marszalek.com.pl, www.marszalek.com.pl
Drukarnia nr 2, ul. Warszawska 52, 87-148 Łysomice, tel. 56 678 34 78

Spis treści

Wprowadzenie	9
---------------------------	---

ARTYKUŁY I ROZPRAWY

TADEUSZ LEWOWICKI Edukacja międzykulturowa – bilans otwarcia 2012	15
JERZY NIKITOROWICZ Fenomen wielokulturowości i prognozy rozwoju ku międzykulturowości	47

RELACJE I KOMUNIKATY Z BADAŃ

JOLANTA MUSZYŃSKA Percepcja społeczna Innego kulturowo w przestrzeni wschodniego pogranicza Polski	69
WIOLETA DANILEWICZ Co to znaczy „rodzina ponad granicami”	84

FORUM MŁODYCH PEDAGOGÓW MIĘDZYKULTUROWYCH

JOANNA SACHARCZUK Rola edukacji regionalnej w pielęgnowaniu pamięci przeszłości – na przykładzie wielokulturowego Białegostoku	97
URSZULA NAMIOTKO Edukacja międzykulturowa przez teatr – refleksje wokół Pracowni Kronik Sejneńskich i Teatru Sejneńskiego	113

PRAKTYKA EDUKACYJNA

- ANNA MEYNARCZUK-SOKOŁOWSKA, KATARZYNA SZOSTAK-KRÓL
Bajki międzykulturowe – w poszukiwaniu rozwiązań
metodycznych w obszarze edukacji międzykulturowej
dzieci w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym 131
- JOANNA AUGUSTYNIAK
Codzienność szkolna polskiego ucznia w Irlandii 145
- ADELA KOŻYCKOWSKA
Studia drugiego stopnia: „Edukacja międzykulturowa i regionalna”.
Teoretyczne założenia programu kształcenia 167

**ÓŚRODKI NAUKOWO-BADAWCZE ZAJMUJĄCE SIĘ
EDUKACJĄ MIĘDZYKULTUROWĄ W POLSCE**

- DOROTA MISIEJUK, MIROSŁAW SOBECKI
Krótka historia Katedry Edukacji Międzykulturowej
Uniwersytetu w Białymstoku 199

RECENZJE

- EWA OGRODZKA-MAZUR
Jerzy Nikitorowicz, Andrzej Sadowski, Dorota Misiejuk (red.):
Edukacja międzykulturowa. „Pogranicze. Studia Społeczne”
T. XVII, cz. I. 211
- ANNA GAJDZICA
Jerzy Nikitorowicz, Andrzej Sadowski, Mirosław Sobecki,
Jolanta Muszyńska (red.): *Edukacja międzykulturowa.*
„Pogranicze. Studia Społeczne” T. XVII, cz. II. 216

NATALIA RUMAN

Tadeusz Lewowicki, Ewa Ogrodzka-Mazur, Alina Szczurek-Boruta (red.):

Edukacja międzykulturowa – dokonania, problemy, perspektywy 220

ALINA SZCZUREK-BORUTA

Przemysław Paweł Grzybowski: *Spotkania z Innymi*.

Czytanki do edukacji międzykulturowej 225

ROZPRAWY HABILITACYJNE I DOKTORSKIE

Prace habilitacyjne i doktorskie z zakresu edukacji wielo-
i międzykulturowej obronione w latach 2000–2011 w dyscyplinie
pedagogika 231

KRONIKA

ADELA KOŻYCZKOWSKA

Edukacja regionalna: wyzwania teorii i praktyki.

Gdańsk, 25–27 maja 2011 239

JOANNA KULPIŃSKA

III Kongres Polskich Towarzystw Naukowych na Obczyźnie

Młodzież polska na obczyźnie – zadania edukacyjne.

Kraków, 7–11 września 2011 245

ALICJA HRUZD

Edukacja międzykulturowa – dokonania, problemy, perspektywy.

Cieszyn – Ustroń, 17–19 października 2011 249

BIBLIOGRAFIA

Prace z edukacji wielo- i międzykulturowej wydane w roku 2011 259

Nota o autorach 262

Contents

Introduction	9
---------------------------	----------

ARTICLES AND TREATISES

TADEUSZ LEWOWICKI Intercultural education – 2012 opening balance	15
JERZY NIKITOROWICZ Phenomenon of multiculturalism and prognoses for developing towards interculturalism	47

RESEARCH REPORTS AND ANNOUNCEMENTS

JOLANTA MUSZYŃSKA Social perception of the culturally Different in the space of eastern borderlands of Poland	69
WIOLETA DANILEWICZ What ‘family beyond borders’ signifies	84

FORUM OF YOUNG INTERCULTURAL EDUCATORS

JOANNA SACHARCZUK Significance of regional education in commemorating the past – the case of multicultural Białystok	97
URSZULA NAMIOTKO Intercultural education through theatre – reflections on the Sejny Chronicles Workgroup and the Sejny Theatre	113

EDUCATIONAL PRACTICE

- ANNA MEYNARCZUK-SOKOŁOWSKA, KATARZYNA SZOSTAK-KRÓL
Intercultural fairy tales – in search for methodical solutions
in the field of intercultural education
of pre- and early-school children 131
- JOANNA AUGUSTYNIAK
Educational daily routine of the Polish learner in Ireland 144
- ADELA KOŻYCZKOWSKA
Graduate studies: 'Intercultural and regional education.'
Theoretical assumptions of the curriculum 167

**RESEARCH CENTRES FOR
INTERCULTURAL EDUCATION IN POLAND**

- DOROTA MISIEJUK, MIROŚLAW SOBECKI
A brief history of the Chair of Intercultural Education
in University of Białystok 199

REVIEWS

- EWA OGRODZKA-MAZUR
Jerzy Nikitorowicz, Andrzej Sadowski, Dorota Misiejuk (red.):
Edukacja międzykulturowa (Intercultural education).
„Pogranicze. Studia Społeczne”. Vol. XVII, Part I. 211
- ANNA GAJDZICA
Jerzy Nikitorowicz, Andrzej Sadowski, Mirosław Sobecki,
Jolanta Muszyńska (red.): *Edukacja międzykulturowa*
(*Intercultural education*). „Pogranicze. Studia Społeczne”
Vol. XVII, Part II. 216

NATALIA RUMAN

Tadeusz Lewowicki, Ewa Ogrodzka-Mazur, Alina Szczurek-Boruta (red.):
Edukacja międzykulturowa – dokonania, problemy, perspektywy
(*Intercultural education – achievements, problems, prospects*) 220

ALINA SZCZUREK-BORUTA

Przemysław Paweł Grzybowski: *Encounters with Others.*
Czytanki do edukacji międzykulturowej (Encounters with Others.
Readings in intercultural education) 225

HABILITATION AND DOCTORAL THESES

Habilitation and doctoral theses on multi- and intercultural
education defended in 2000–2011 in the discipline pedagogy 231

CHRONICLE

ADELA KOŻYCZKOWSKA

Regional education: challenges for theory and practice.
Gdańsk, 25–27th May, 2011 239

JOANNA KULPIŃSKA

The 3rd Congress of Polish Science Associations Abroad
Polish youth abroad – educational tasks.
Cracow, 7–11th September, 2011 245

ALICJA HRUZD

Intercultural education
– achievements, problems, prospects.
Cieszyn – Ustroń, 17–19th October, 2011 249

BIBLIOGRAPHY

Works on multi- and intercultural education published in 2011 259

Note about authors 262

Wprowadzenie

„Edukacja Międzykulturowa” – rocznik redagowany przez Zakład Pedagogiki Ogólnej Instytutu Nauk o Edukacji Wydziału Etnologii i Nauk o Edukacji Uniwersytetu Śląskiego – to czasopismo pedagogiczne, poświęcone zagadnieniom edukacji wielo- i międzykulturowej w Polsce i na świecie.

Idea publikowania czasopisma „Edukacja Międzykulturowa” warunkowana jest stopniowo postępującą krystalizacją pedagogiki międzykulturowej, która należy do ważnych nowych subdyscyplin pedagogiki współczesnej na świecie, a w ostatnim dwudziestoleciu prężnie rozwija się w Polsce. Znaczącymi impulsami do jej rozwoju stały się procesy integracji europejskiej i aktywność polskich pedagogów. We wstępie jednego z opracowań z tego zakresu czytamy: „rzeczywista troska o edukację i kulturę poszczególnych społeczności jest więc w istocie warunkiem wyjściowym edukacji międzykulturowej, kształtowania się tożsamości wzbogaconych o elementy różnych kultur, coraz częściej tożsamości wielowymiarowych – łączących poczucie tożsamości lokalnej czy regionalnej z tożsamością narodową i europejską”¹.

Rocznik nawiązuje do tradycji serii „Edukacja Międzykulturowa”, ukazującej się w cieszyńskim ośrodku naukowym od 1992 roku i obejmującej aktualnie 48 tomów. Zagadnienia zawarte zarówno w serii, jak i w roczniku przedstawione są w odczytaniach właściwych pedagogice, psychologii, socjologii, filozofii, językoznawstwu, teologii, kulturoznawstwu, historii (i innych dyscyplin szeroko pojmowanych nauk humanistycznych). Kategoria „pogranicza” traktowana była (i jest nadal) w bachtinowskim ujęciu – jako pogranicze kultur, społeczności, wyznań (a nie głównie – chociaż także – pogranicze państw i narodów). Badaniom i studiom o charakterze metodologicznym towarzyszy namysł i próby ulepszenia metodologii badań oraz sposobów interpretacji wyników badań. Periodyk stanowi zatem forum naukowe, sprzyjające rozwijaniu nauk pedagogicznych i upowszechnianiu pedagogiki międzykulturowej, umożliwiając tym samym przedstawicielom wielu specjalności

¹ T. Lewowicki, J. Nikitorowicz, A. Szczurek-Boruta (red.): *Szkolnictwo z polskim językiem nauczania w państwach europejskich – stan, problemy i perspektywy*. Białystok – Cieszyn – Warszawa 2010, Uniwersytet w Białymstoku, Wydział Etnologii i Nauk o Edukacji Uniwersytetu Śląskiego, Wyższa Szkoła Pedagogiczna ZNP w Warszawie, Stowarzyszenie Wspierania Edukacji Międzykulturowej, s. 12.

pedagogicznych i reprezentantom innych dyscyplin – dzielenie się swymi osiągnięciami oraz nawiązanie szerokiej współpracy i wymiany doświadczeń.

W Polsce nie ukazuje się żadne czasopismo nawiązujące w swym tytule i treści do charakteryzowanej problematyki, zatem celem planowanego periodyku jest promowanie polskiego dorobku pedagogiki międzykulturowej oraz upowszechnianie jej osiągnięć w wymiarze międzynarodowym.

Pierwszy tom poświęcony prezentacji osiągnięć myśli pedagogicznej w zakresie edukacji międzykulturowej otwiera tekst Tadeusza Lewowickiego *Edukacja międzykulturowa – bilans otwarcia 2012*. Wskazując najważniejsze tendencje zmian – nowe jakości w życiu społecznym i edukacji, Autor – inicjator powstania Federacji Społecznych Zespołów Badań Kultury i Oświaty Pogranicza (1994), Zespołu Pedagogiki Kultury i Edukacji Międzykulturowej pod patronatem Komitetu Nauk Pedagogicznych PAN (2004) oraz Stowarzyszenia Wspierania Edukacji Międzykulturowej (2007) – trafnie podkreśla, iż „edukacja międzykulturowa wciąż pozostaje obszarem życia społecznego niezbyt dobrze rozumianym, kojarzonym z różnymi wcześniejszymi odmianami edukacji wielokulturowej. Idee i praktyka edukacji międzykulturowej dopiero zdobywają zrozumienie i miejsce w edukacji, w życiu społecznym. Nierzadko natrafiają na brak zrozumienia, niechęć, opór przed zmianą myślenia o edukacji i zmianą praktyki oświatowej. Wiele przyczyn składa się na problemy związane z upowszechnieniem (się) edukacji międzykulturowej”². Czasopismo „Edukacja Międzykulturowa” stoi zatem przed ważnym wyzwaniem i zadaniem prezentowania nowych zjawisk edukacyjnych i promowania zmian w tym zakresie, a przede wszystkim upowszechniania edukacji międzykulturowej jako propozycji przewyższenia słabości edukacji wielokulturowej.

Kolejne opracowania przedstawiają zarówno teoretyczne odniesienia, jak i praktyczne działania w zakresie edukacji wielo- i międzykulturowej podejmowane przede wszystkim w białostockim ośrodku naukowo-badawczym, kierowanym przez Jerzego Nikitorowicza – przewodniczącego Zespołu Pedagogiki Kultury i Edukacji Międzykulturowej pod patronatem Komitetu Nauk Pedagogicznych PAN oraz Stowarzyszenia Wspierania Edukacji Międzykulturowej. W artykule *Fenomen wielokulturowości i prognozy rozwoju ku międzykulturowości*, Nikitorowicz zwraca uwagę na istotny fakt, zgodnie z którym – z dotychczasowych badań nad wielokulturowością i skutków

² T. Lewowicki: *Edukacja międzykulturowa – bilans otwarcia 2012*. Tekst zamieszczony w tym tomie.

funkcjonującej ideologii wielokulturowości wynika potrzeba wypracowania nowej koncepcji kultury wiedzy o sobie i innych, co może i powinna podjąć rozwijająca się współcześnie edukacja międzykulturowa. W tym kontekście przedstawia zadania edukacji międzykulturowej związane z kreowaniem kilku nurtów rozwoju człowieka i jego kultury: (1) nurtu tradycji i kultury regionalnej, inaczej nurtu związanego z nabywaniem tożsamości rodzinno-lokalno-parafialnej, (2) nurtu kultur narodowych i kształtowania się tożsamości narodowej, (3) nurtu kultury państwowej, dotyczącego kreowania więzi obywatelskich z państwem, (4) nurtu dialogu kulturowego i cywilizacyjnego (wewnętrznego i zewnętrznego), inaczej nurtu kreującego wielopłaszczyznową tożsamość jednostkową i społeczną oraz (5) nurtu symetrycznej akulturacji, między innymi jako wyniku mobilności i ruchów migracyjnych na świecie³. Do tej propozycji nawiązują m.in. teksty pracowników Katedry Edukacji Międzykulturowej Uniwersytetu w Białymstoku, prezentujące relacje i komunikaty z badań, forum młodych pedagogów międzykulturowych oraz praktykę edukacyjną.

Pierwsze wydanie czasopisma „Edukacja Międzykulturowa” zawiera recenzje oraz wykaz najważniejszych prac z edukacji wielo- i międzykulturowych wydanych w 2011 roku, jak również kronikę najważniejszych wydarzeń naukowych z tego samego roku. Wzbogacenie prezentowanych materiałów stanowi wykaz rozpraw habilitacyjnych i doktorskich z zakresu edukacji wielo- i międzykulturowej obronionych w latach 2000–2011 w dyscyplinie pedagogika.

* * *

W imieniu zespołu redakcyjnego czasopisma „Edukacja Międzykulturowa” pragnę podziękować wszystkim członkom Rady Naukowej za zaangażowanie i przychyłność naszym działaniom służącym promowaniu idei edukacji międzykulturowej w Polsce i za granicą.

Wydanie pierwszego numeru czasopisma „Edukacja Międzykulturowa” stało się możliwe dzięki niezmiennej przychyłności i pomocy władz akademickich Uniwersytetu Śląskiego Wydziału Etnologii i Nauk o Edukacji

³ J. Nikitorowicz: *Fenomen wielokulturowości i prognozy rozwoju ku międzykulturowości*. Tekst zamieszczony w tym tomie. Por. także: J. Nikitorowicz: *Od Federacji Zespołów Badań Pogranicza do Stowarzyszenia Wspierania Edukacji Międzykulturowej*. W: J. Nikitorowicz, A. Sadowski, D. Misiejuk (red.): *Edukacja międzykulturowa*, „Pogranicze. Studia Społeczne”, T. XVII, cz. I. Białystok 2011, UwB, s. 7–17.

w Cieszynie oraz Wydawnictwa Adam Marszałek. Wszystkim Osobom, które przyczyniły się do powstania publikacji, pragniemy wyrazić uznanie i podziękowanie.

Ewa Ogrodzka-Mazur
Redaktor naczelny